

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

رساله دکتری رشته الهیات و معارف اسلامی، گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی

بررسی فقهی و حقوقی فرار مالیاتی

نگارش

هدی جعفری تالارپشتی

استاد راهنما

دکتر علی اکبر ایزدی فرد

استادان مشاور

دکتر محمد محسنی دهکلانی

دکتر محمد تقی گیلک حکیم آبادی

بهمن ۱۳۹۹

ب

تقدیم به

آنان که خداوند را دوست دارند

و خدا نیز دوستشان دارد...

به پدر و مادر مهربان و عزیزتر از جانم

که در سختی‌ها و دشواری‌های زندگی همواره یآوری دلسوز و فداکار

و پشتیبانی محکم و مطمئن برایم بوده‌اند

و خانواده عزیز و مهربانم

سپاسگزاری

تشکر عمیق قلبی و زبانی خود را از استاد عالی قدر جناب آقای دکتر **علی اکبر ایزدی فرد** که زحمت راهنمایی این رساله را بر عهده داشتند و در تمامی مراحل انجام کار از راهنمایی‌های مدیرانه و لطف و دانش ایشان استفاده نمودم، ابراز می‌دارم و سلامت، سعادت و توفیقات روز افزون ایشان را از خداوند متعال خواستارم.

از جناب آقای **دکتر محمد محسنی دهکلانی** و جناب آقای **دکتر محمد تقی گیلک حکیم-آبادی** که در مشاوره این رساله مساعدت نمودند و در این امر، مراقبت، توجه و دقت خود را مبذول فرموده‌اند کمال تشکر و امتنان را دارم و برای ایشان از خداوند متعال سلامت و سعادت ابدی را خواهانم.

چکیده:

امروزه یکی از منابع اصلی و مهم درآمدی اکثر دولت‌ها، مالیات است. مالیات علاوه بر اینکه بخش عمده‌ای از هزینه‌های کشور را تأمین می‌کند، به عنوان ابزار مناسب مالی برای کنترل اقتصاد نیز به کار می‌رود. آنچه مانع تحقق درآمد مالیاتی می‌شود، اقدام به فرار مالیاتی و اجتناب مالیاتی از سوی مؤدیان مالیاتی جهت عدم پرداخت مالیات است که آثار مخربی بر اقتصاد کشورها دارد.

در همین راستا، از آنجا که براساس ادله فقهی، فرار از پرداخت مالیات‌های اسلامی، حرام دانسته شده و افرادی که از پرداخت آن امتناع می‌کنند، خاطی و متجری از احکام الهی محسوب می‌شوند و با توجه به ضرورت دریافت مالیات حکومتی در عصر حاضر، آنچه در این پژوهش مورد بررسی قرار خواهد گرفت بررسی این مسائل است که با توجه به ادله شرعی حکم فرار از پرداخت مالیات‌های حکومتی چیست؟ فرار مالیاتی چه تفاوتی با اجتناب مالیاتی دارد؟ ضمانت اجرای عدم پرداخت مالیات در فقه و حقوق چیست؟ و چه راهکارهایی برای جلوگیری از فرار مالیاتی وجود دارد؟

روش تحقیق در این پژوهش توصیفی-تحلیلی با استفاده از منابع کتابخانه‌ای مبتنی بر احوال فقهاء می‌باشد. در این پژوهش ضمن بیان این مسأله که، فرار مالیاتی به صورت اختفاء، تقلب و تخلف از قانون همراه با قصد نامشروع و اضرار به دیگران در جامعه اسلامی، به لحاظ دلایل فقهی و حقوقی، عملی حرام، غیرقانونی و جرم محسوب می‌شود، به این مسأله نیز پرداخته می‌شود که، فرار مالیاتی رفتاری متفاوت از اجتناب مالیاتی است و احکام متفاوتی دارد. از لحاظ حقوقی نیز به سبب اهمیت پرداخت مالیات باید جرم فرار مالیاتی همانند محکومیت‌های غیرقابل گذشت در حقوق جزایی در نظر گرفته شود. همچنین مقابله با فرار مالیاتی علاوه بر برخورد قانونی نیازمند فرهنگ‌سازی مالیاتی جهت تمکین مالیاتی است.

واژه‌های کلیدی: مالیات اسلامی، مالیات حکومتی، فرار مالیاتی، اجتناب مالیاتی.

فهرست نوشتار

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۳	۱- بیان مسأله
۵	۲- سؤال‌های پژوهش
۵	۳- پیشینه پژوهش
۸	۴- فرضیه‌های پژوهش
۸	۵- حدود پژوهش
۸	۶- اهداف پژوهش
۹	۷- مبانی نظری پژوهش
۹	۸- روش‌شناسی پژوهش
۹	۹- سازماندهی پژوهش
۱۰	۱- فصل اول: تعاریف و کلیات
۱۱	۱-۱ مالیات
۱۴	۲-۱ مالیات اسلامی
۱۸	۳-۱ منابع مالی حکومت اسلامی
۲۱	۱-۳-۱ زکات و صدقه
۲۷	۲-۳-۱ خمس

- ۳۱-۳-۳-۱ انفال و فیه ۳۱
- ۳۲-۳-۴-۱ خراج و جزیه ۳۲
- ۳۵-۴-۱ متولی دریافت مالیات اسلامی ۳۵
- ۳۹-۵-۱ قانون زکات در ایران ۳۹
- ۴۱-۶-۱ مالیات حکومتی ۴۱
- ۴۳-۷-۱ انواع مالیات‌های حکومتی ۴۳
- ۴۵-۸-۱ نیاز به وضع مالیات‌های حکومتی ۴۵
- ۴۸-۹-۱ جایگزینی مالیات‌های حکومتی و مالیات‌های اسلامی ۴۸
- ۵۳-۱۰-۱ فرار مالیاتی ۵۳
- ۵۷-۱۱-۱ اجتناب مالیاتی و تفاوت آن با فرار مالیاتی ۵۷
- ۵۸-۱۲-۱ معافیت مالیاتی ۵۸
- ۲- فصل دوم: حکم شرعی فرار مالیاتی ۶۲**
- ۶۳-۱-۲ حکم شرعی وضع مالیات حکومتی ۶۳
- ۶۴-۱-۱-۲ عدم مشروعیت مالیات حکومتی ۶۴
- ۶۵-۱-۱-۲ مالکیت فردی و شخصی ۶۵
- ۶۶-۱-۱-۲ عدم دلیل بر اخذ مالیات ۶۶
- ۶۹-۱-۲ مشروعیت مالیات حکومتی ۶۹
- ۷۰-۱-۲-۱ سیره معصومین و روایات ۷۰

- ۲-۱-۲ از باب مقدمه واجب ۷۴
- ۲-۱-۳ قاعده لاضرار و سیره عقلاء ۷۵
- ۲-۱-۴ لزوم برقراری عدالت ۷۸
- ۲-۱-۵ رعایت قوانین حکومتی و نفوذ حکم حاکم ۸۰
- ۲-۱-۶ پایداری بر عهد ۸۳
- ۲-۲ فرار از مالیات اسلامی ۸۵
- ۲-۲-۱ فرار از زکات ۸۶
- ۲-۱-۲ تبدیل درهم و دینار به شمش یا حلی ۸۶
- ۲-۱-۲ تبدیل احدالتقدین به دیگری ۸۹
- ۲-۱-۳ تبدیل جنس زکوی به جنس خودش ۹۱
- ۲-۱-۴ تبدیل جنس زکوی به جنس دیگر ۹۴
- ۲-۱-۵ هبه مال زکوی مشروط به ضمان و استرجاع ۹۶
- ۲-۲ فرار از خمس ۹۷
- ۳-۲ حيله شرعی و فرار مالیاتی ۱۰۲
- ۴-۲ معامله به قصد فرار از دین و فرار مالیاتی ۱۰۷
- ۱-۴-۲ مالیات و بیت‌المال ۱۰۷
- ۲-۴-۲ مالیات و حق الناس ۱۱۰
- ۳-۴-۲ معامله به قصد فرار از دین در فقه ۱۱۲
- ۵-۲ حکم شرعی فرار مالیاتی و اجتناب مالیاتی ۱۲۱

- ۶-۲ مبنای شرعی جرم انگاری فرار مالیاتی..... ۱۲۴
- ۲-۶-۱ اصل مصلحت ۱۲۴
- ۲-۶-۱-۱ مصلحت و احکام اسلامی ۱۲۵
- ۲-۶-۱-۲ مصلحت و جرم انگاری جرایم اقتصادی ۱۲۷
- ۲-۶-۲ اصل نظم ۱۲۹
- ۳-۶-۳ عدالت و بازتوزیع منصفانه ثروت ۱۳۰
- ۳- فصل سوم: مقابله با فرار مالیاتی..... ۱۳۴**
- ۱-۳ عوامل موثر بر فرار مالیاتی ۱۳۵
- ۲-۳ راه‌های مقابله با فرار مالیاتی ۱۳۷
- ۳-۳ اهمیت مبارزه با فرار مالیاتی ۱۴۰
- ۴-۳ ضمانت اجرایی مالیات در اسلام ۱۴۱
- ۵-۳ ضمانت اجرایی مالیات در قوانین موضوعه ۱۵۰
- ۱-۵-۳ عنصر قانونی فرار مالیاتی ۱۵۲
- ۲-۵-۳ عنصر مادی جرم فرار مالیاتی ۱۶۱
- ۳-۵-۳ عنصر معنوی جرم فرار مالیاتی ۱۶۸
- ۶-۳ فرهنگ مالیاتی ۱۷۰
- ۷-۳ تمکین مالیاتی ۱۸۰
- ۱-۷-۳ نقش فرهنگ سازی در تمکین مالیاتی ۱۸۴

۳-۷-۲ نقش دین در تمکین مالیاتی..... ۱۸۷

۴- نتیجه گیری و پیشنهادها..... ۱۹۰

۴-۱ نتیجه..... ۱۹۱

۴-۲ پیشنهادها..... ۱۹۳

منابع..... ۱۹۴

کتاب فارسی..... ۱۹۴

کتاب عربی..... ۱۹۸

مقالات..... ۲۰۳

سایت‌ها..... ۲۰۸

منابع انگلیسی..... ۲۰۹

مقدمه

انسان تا زمانی که به صورت غیر اجتماعی زندگی می‌کرد و اسباب معاش خود را به تنهایی به دست می‌آورد نیازی به هزینه اجتماعی نداشت. اما از زمانی که به زندگی اجتماعی روی آورد و نیازهایش بیشتر شد، تأمین این نوع زندگی برایش هزینه‌ساز بود و این هزینه‌های اجتماعی بعدها تحت عنوان مالیات، شناخته شد. بعد از تشکیل دولت‌ها، دریافت مالیات توسط دولت، یک اصل ضروری بود به نحوی که هیچ نظام و ساختاری آن را منسوخ نکرد، حتی حکومت‌های دینی نیز مالیات را عنصری از عناصر امضایی خود قرار دادند. حال این عنصر اقتصادی در بعضی جوامع پررنگ‌تر و در بعضی دیگر جلوه‌ی کمتری داشت، اما هیچگاه نفی نگردید.

در تاریخ اسلام و حکومت‌های اسلامی نیز مالیات با توجه به مبنای شرعی آن، بخشی از درآمدهای حکومتی تلقی می‌شد که می‌بایست توسط مردم پرداخت شود و امتناع از پرداخت آن، بُعد حق‌الناسی و وجهی شرعی به خود می‌گرفت و می‌توان گفت در اسلام، از ابتدا با قبول اصل و مسأله حکومتداری، مسأله مالیات نیز رونمایی گردید. در اقتصاد حکومت اسلامی با دو دسته مالیات روبرو هستیم؛ مالیات‌های اولیه یا ثابت، مالیات‌های ثانویه یا غیر ثابت که به آن مالیات‌های حکومتی نیز اطلاق می‌شود.

امروزه مالیات حکومتی دیگر یک عنصر اقتصادی اجتناب‌ناپذیر است. با این وجود، هر زمان که حاکمان تصمیم بر اخذ آن گرفتند، عده‌ای با فرار و اجتناب از ادای آن به مقابله با این ضرورت اجتماعی و اقتصادی پرداختند. راه‌های فرار مالیاتی در بسیاری موارد قابل فهرست است اما آنچه در این نوشتار به آن پرداخته می‌شود، حکم‌گریز متشرعان از این نوع مالیات است. گریزی که با فرض وجوب مالیات حکومتی زمانی که از سوی متشرعان واقع شود بسیار مذموم‌تر از عدم پرداخت دیگر افراد غیر متشرع و غیر مدعی می‌باشد. اینکه افرادی با سوءاستفاده و ظاهر سازی، خود را از بعضی واجبات برهاند و وظیفه‌ی اجتماعی و قانونی خود را انجام ندهند، آنچنان مذموم است که بایستی با روشن‌سازی و شناسایی این موارد در جهت جمع‌آوری بسترهای ظهور آن همت گماشت.

لذا در بحث حاضر، به این سوالات پرداخته می‌شود: آیا فرار از پرداخت مالیات‌های حکومتی نیز به مانند مالیات‌های اولیه حرام است؟ آیا می‌توان ملاکات و مستندات حرام بودن مالیات‌های اولیه را به مالیات‌های حکومتی تسری داد و نپرداختن آن را حرام و غیر شرعی دانست؟ آیا آن دسته از افرادی که با توسل به گریزگاه-

های شرعی یعنی به تعبیری غلط اما مصطلح از حیل شرعی استفاده کرده و مالیات خود را نمی‌پردازند و یا از پرداخت آن اجتناب می‌کنند نیز، مرتکب فعل حرامی شده‌اند؟ یا اینکه فرار از پرداخت مالیات با اجتناب از پرداخت آن متفاوت بوده و حکم فرار مالیاتی بر اجتناب قابل حمل و تسری نیست؟

در این رساله طی ۳ بخش به بررسی این مسائل پرداخته می‌شود. در فصل اول به تعاریف و کلیاتی در باب مالیات‌های اسلامی و حکومتی، مشروعیت آن و همچنین تعریف فرار مالیاتی و اجتناب مالیاتی پرداخته می‌شود.

در فصل دوم به بررسی حکم شرعی فرار مالیاتی و اجتناب مالیاتی و دلایل جرم‌انگاری فرار مالیاتی پرداخته می‌شود و در فصل سوم نیز به ابعاد حقوقی فرار مالیاتی و عوامل موثر بر ایجاد آن و راه‌کارهای مقابله با این پدیده زیان‌بار پرداخته می‌شود.

۱- بیان مسأله

مفهوم دولت و وظایف آن در عصر حاضر بسیار متفاوت با مفهوم آن در گذشته است. هرچند وجود امنیت، اصلی ترین نیاز شهروندان محسوب می شود اما این تنها کارکرد حکومت‌ها و تنها حقی نیست که از جانب آن‌ها و به نفع مردم تأمین می شود. امروزه تأمین بسیاری از نیازهای فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، درمانی و سیاسی مردم از وظایف اصلی دولت‌ها محسوب می شود. در حال حاضر، عملاً اداره هیچ کشوری بدون دریافت مالیات، امکان پذیر نیست.

اسلام نیز، انواع مختلف مالیات‌ها را تا آنجا که با ارزش‌های اسلامی منافات نداشته باشد، مورد تأیید قرار داد. مالیات‌ها در اسلام به طور کلی به مالیات‌های ثابت و مالیات‌های متغیر تقسیم می شوند. مالیات ثابت مالیات‌هایی است که مستقیماً از طرف شارع وضع شده‌اند؛ مانند زکات، خمس، جزیه، خراج و .. به مرور زمان، مالیات‌های دیگری تحت عنوان مالیات‌های متغیر (حکومتی) وضع شدند، مالیات‌هایی که حاکم اسلامی در شرایط خاصی وضع نموده و مقدار و نسبت خاصی در شرع برای آن‌ها در نظر گرفته نشده است؛ بلکه تابع هزینه‌های ضروری و یا مصلحتی است که حاکم برای جامعه در نظر دارد. مالیات حکومتی، ابزاری است که در شرایط مختلف، به حاکم اجازه می دهد، مشکلات تأمین هزینه اداره جامعه را با استفاده از آن رفع کند و در موارد همسو با حرکت نظام اسلامی به کار گیرد. اخذ مالیات‌هایی تحت عنوان زکات مال‌التجاره در زمان پیامبر و برخی خلفا، وضع مالیات بر اسب‌ها در زمان حضرت علی علیه‌السلام نیز از جمله مالیات‌های حکومتی هستند.

از فرار مالیاتی تعریف‌های متعددی ارائه شده است مانند تعریف به هرگونه تلاش غیرقانونی جهت عدم پرداختن مالیات. فرار مالیاتی به طرق مختلفی مانند ندادن اطلاعات لازم در مورد عواید و منافع مشمول مالیات، استفاده از اسناد جعلی، امتناع مؤدی از گزارش درآمدهای خود، یا طفره رفتن عامدانه از تعهدات مالیاتی و ... انجام می گیرد.

با توجه به قوانین جامعه اسلامی و لزوم تطبیق این قوانین با شرع و از آن جهت که تأمین مالی بخش زیادی از هزینه‌های حفظ نظام اسلامی از طریق مالیات انجام می شود، بررسی حکم شرعی فرار مالیاتی و ضمانت اجرای قانونی و فقهی آن، اهمیت زیادی دارد. هرچند در فقه اسلامی عنوان فرار مالیاتی در معنای مصطلح

امروزی معادلی ندارد، به نظر می‌رسد بررسی مبانی ممنوعیت و جرم‌انگاری فرار از مالیات، با توجه به قواعد و اصول اسلامی، به لحاظ آثار زیان‌باری که بر جامعه دارد، حائز اهمیت و ضرورت بسیار است.

جرم‌انگاری مالیاتی امری مثبت، سازنده و در عین حال بازدارنده است که در اکثر نظام‌های مالیاتی به کار گرفته می‌شود؛ یکی از مهم‌ترین تحولات در اصلاحیه قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۹۴ جرم‌انگاری فرار مالیاتی است؛ در قوانین و مقررات مالیاتی پیشین تخلفات مالیاتی، تنها ضمانت اجرای حقوقی داشت اما در اصلاحیه جدید با جرم‌انگاری فرار مالیاتی، علاوه بر جرائم نقدی و جبران خسارت، فرار مالیاتی جرم شناخته شده است.

با توجه به جرم‌انگاری فرار مالیاتی در اصلاحیه قانون مالیات‌های مستقیم و اجرای این قانون از ابتدای سال ۱۳۹۵، امکانات لازم جهت مقابله با فرار مالیاتی فراهم شد، اما آنچه در بازنگری این قوانین مورد غفلت واقع شده، مباحث جرایم مالیاتی و تطبیق آن با شریعت اسلامی است که امری ضروری است.

در کنار این جرم، پدیده دیگری نیز با عنوان اجتناب مالیاتی وجود دارد که اساساً یک عمل غیرقانونی نیست بلکه تنها استفاده از خلأهای قانونی برای نپرداختن مالیات است. در اجتناب مالیاتی، مودی مالیاتی با درک عمیق قانونی، می‌داند ظرایف و خلأهای قانونی کجاست و در چارچوب قانون این عمل را انجام می‌دهد. لذا از منظر جرم‌شناسی قابل تعقیب نیست. سوال دیگری که با وجود مسأله اجتناب مالیاتی مطرح می‌شود این است که حکم شرعی اجتناب مالیاتی به لحاظ فقهی چیست؟ فرض بر این است که همانطور که این عمل دارای منع قانونی نمی‌باشد به لحاظ شرعی نیز منعی ندارد.

برخی شهروندان همچنان به مالیات حکومتی به عنوان یک ابزار حاکمیتی و مخالف حقوق شهروندی نگاه می‌کنند. متأسفانه به همین دلیل، تمایل مردم به سوی پدیده‌ای با عنوان فرار مالیاتی در ایران نیز وجود دارد. فرار مالیاتی سال‌ها در کشور ادامه داشته و برای بعضی از مودیان به عادت تبدیل شده است. این مشکل به سادگی از بین نخواهد رفت مگر با فراخوان عمومی و خواست و اراده دولت و همکاری و همیاری مردم، ترویج روحیه جمعی، بهره‌گیری از شیوه‌های اخلاقی و بیان حکم شرعی این مسأله در جهت فرهنگ‌سازی برای مقابله با آن. شاید بتوان گفت زمانی که افراد جامعه اسلامی به پرداخت مالیات به عنوان وظیفه دینی و مسئولیت اجتماعی نگاه کنند، فرار از آن را معصیت و رفتاری ناپسند، مترادف با خیانت ملی و تجاوز به حقوق دیگران

بدانند و از انجام این رفتار مجرمانه دوری کنند. لذا هدف اصلی این پژوهش بررسی حکم و ضمانت اجرای فقهی و حقوقی پدیده فرار مالیاتی است تا بتواند راهی بر گسترش فرهنگ مالیاتی در کشور جهت جلوگیری از این مسأله مخرب و رشد و توسعه جامعه اسلامی باشد.

۲- سؤال‌های پژوهش

سوال اصلی:

- حکم فرار مالیاتی در فقه اسلامی چیست؟

سوالات فرعی:

- تفاوت فرار مالیاتی با اجتناب مالیاتی چیست؟

- ضمانت اجرائی عدم پرداخت مالیات در فقه و حقوق چیست؟

- راهکارهای فقهی و حقوقی برای جلوگیری از فرار مالیاتی چیست؟

۳- پیشینه پژوهش

با توجه به بررسی‌های انجام شده پژوهشی با عنوان بررسی فقهی و حقوقی فرار مالیاتی انجام نگرفته است.

لذا به عنوان پیشینه بحث به پژوهش‌هایی مرتبط با سوالات تحقیق اشاره می‌شود.

۱) حبیبیان نقیبی و کفشگر جلودار، (۱۳۹۴)؛ بررسی راهکارهای فقهی - قانونی جرایم در نظام مالیاتی؛ در این مقاله مباحث جرایم مالیاتی و تطبیق آن با شریعت اسلامی و کارآمدی آن مورد بحث قرار می‌گیرد. در این تحقیق سعی شده است تا، اصل قانونی بودن جرایم با استفاده از مبانی فقهی مورد بررسی واقع گیرد. و جهت-گیری صحیح جرایم با استفاده از منابع دینی بیان شود. با توجه به بررسی‌های انجام شده در این تحقیق مالیات‌ها از سنخ دیون (و نه الزام) می‌باشند و لذا گرفتن جریمه تاخیر (از نوع مالی) در مالیات، با مشکل فقهی شبهه ربا مواجه است. همچنین مجازات‌های نظام مالیاتی اسلام، عموماً جنبه توییح و سرزنش داشته تا این که جریمه‌های مالی باشد. در ادامه آمده که شناخت جامعه هدف در نظام مالیاتی و در نظر گرفتن جرایم از اهمیت خاصی برخوردار است و اجرای مجازات‌های مالی برای فراریان از مالیات علاوه بر نداشتن کارایی لازم، از سازگاری

کافی نیز برخوردار نبوده است. نهایتاً، تمرکز بر جرایم غیرمالی علاوه بر سازگاری با شریعت اسلامی، از کارایی مناسب در نیل به اهداف وضع جرایم برخوردارند. به عبارت دیگر جرایم مالی بازدارندگی لازم را در نظام مالیاتی جهت جلوگیری از اجتناب و فرار مالیاتی و کاهش معوقات ندارد. در نتیجه، تدوین و تصویب قوانین متعدد با تشدید جرایم مالیاتی، تلاشی است که ممکن است در رسیدن به اهداف مورد نظر، موفق نباشد.

۲) بحرینی یزدی و عیسوی، (۱۳۹۴)؛ مبانی نظری و اصول اخذ مالیات در اسلام و جایگاه آن در تشکیل نظام مالیاتی نوین. این مقاله به بیان مبانی نظری مورد قبول اسلام برای نظام مالیاتی می‌پردازد و به این موضوع می‌پردازد که آیا اسلام برای تشکیل و اجرای نظام مالیات ستانی در قالب مالیات‌های شرعی و حکومتی دارای مبانی نظری و اصول مالیاتی است؟ و در پی پاسخ به این سوال است که آیا نظام مالیاتی از منظر اسلام بر اساس مبانی خاص و اصول رفتاری ویژه‌ای بنا شده به گونه‌ای که تخطی از این مبانی موجب اخلال به نظام مالیاتی اسلامی باشد؟ بر اساس یافته‌های تحقیق از راه مراجعه به متون، عمده‌ترین مبانی نظری، که در عمل دارای آثار بسیاری است، شرکت فقرا و محرومان جامعه در اموال مسلمانان است. برخی از مهم‌ترین این اصول عبارتند از: عدالت، قصد قربت، رعایت تقوا، و ترکیب بهینه درآمد مالیاتی با سایر درآمدهای دولت اسلامی. فرضیه این نوشتار آن است که برخی مبانی و اصول از منابع اسلامی برداشت می‌شوند و پایه‌ای برای مشروعیت نظام مالیاتی و سیاست‌گذاری‌های آن هستند. بر اساس این تحقیق، مبانی مقبول اسلام برای نظام مالیاتی عبارتند از: ۱- مالکیت حقیقی خداوند بر منابع و دارایی‌ها در برابر مالکیت اعتباری انسان، جامعه و دولت که از طرف خدا جعل شده است. ۲- ربوبیت تکوینی و تشریحی خداوند و اولویت تصرف خلفای الهی در عالم در برابر انسان محوری و ترجیح تمایلات نامحدود او. ۳- شرکت فقرا و محرومان در اموال مسلمانان در برابر انحصارطلبی انسان در استفاده از منابع. ۴- مسئولیت‌پذیری و لزوم پاسخ‌گویی در فعالیت اقتصادی در برابر سرکشی انسان. نتیجه این مبانی نظری آن است که اسلام یک نظام مالیاتی محدود را برای تأمین دولت و اجتماع پذیرفته است.

۳) رستمی، (۱۳۹۴)، پیشنهادهایی برای بسط و جایگزینی نظام مالیاتی اسلام، این مقاله به این مسأله می‌پردازد که مالیات اسلامی کارا ترین نظام مالیاتی است و نمی‌توان نظامی دیگر را جایگزین آن نمود و بیان می‌کند، بر اساس این تحقیق مالیات‌های اسلامی، مالیاتی دولتی هستند و دریافت آن‌ها بر دولت اسلامی واجب است. مالیات اسلامی به خزانه ملی وارد می‌شود و صرف هزینه‌های جاری دولت می‌شود. بسیاری از، فقها حکومتی بودن زکات را تأیید کرده‌اند.

همچنین این تحقیق بیان می‌کند، دوگانگی در نظام مالیاتی موجب، بالا رفتن بار مالیاتی و افزایش فرار مالیاتی می‌شود. میزان و نصاب‌های مالیات اسلامی تأسیسی، قابل بسط به همه تولیدات و درآمدها و برحسب شرایط، قابل تعدیل است. مالیات اسلامی، مالیات مستقیم است. این نظام، بر آبادانی و تشویق به آن بنا شده است و آثار بسیاری مانند کاهش فرار مالیاتی، افزایش کارایی، افزایش رفاه، کاهش مصارف و فعالیت‌های غیرمولد و ایجاد تعادل به همراه دارد. یکپارچه ساختن نظام مالیاتی براساس مبانی نظام اسلامی ضرورتی مهم است و می‌تواند به یک تغییر مؤثر در نظام اقتصادی کشور بینجامد.

۴) عمادزاده، (۱۳۹۱)، فرار مالیاتی زمینه پیدایش و راهکارهای جلوگیری از آن. در این مقاله اینطور به مسأله پرداخته می‌شود، از آنجا که دولت‌ها جهت تأمین هزینه‌های عمومی منابع متعددی را در اختیار دارند. لذا در اکثر کشورهای جهان بیشتر درآمد دولت از مالیات‌ها تأمین می‌شود. مالیات از منابعی گرفته می‌شود که تولیدکننده هستند و بخصوص آن‌هایی که تولیدشان بیش از نیاز خودشان است، می‌توانند با پرداخت بخشی از این مازاد تولید، امکان بقای دولت را فراهم کنند و استمرار عرضه کالاها و خدمات عمومی را تضمین کنند. تعیین مأخذ تعلق مالیات، تشخیص وصول آن تابع مقررات خاصی است. چون وصول مطالبات یکی از اساسی‌ترین مظاهر حق حاکمیت است. در قانون اساسی ترتیب و حدود اعمال حق حاکمیت دولت پیش‌بینی شده است. برای کاهش فرار مالیاتی نیز جلب رضایت مودیان ضابطه‌ایست که رعایت آن اعتماد مردم را به دولت و به سازمان مالیاتی تقویت و رضایت مودیان و تمکین آن‌ها را به پرداخت قوت می‌بخشد و لذا از آنجا که این مقررات باید ضمانت‌های اجرایی خاص خود را داشته باشد و در نهایت منجر به این شود که مودیان کمترین فرار مالیاتی داشته باشند، پاسخ به این سوالات الزامی به نظر می‌رسد: مبنای اخذ مالیات از مردم چیست؟ ضمانت‌های اجرایی قوانین و مقررات مالیاتی در چه مراحل قابل بررسی می‌باشد؟ چه عاملی باعث کاهش فرار مالیاتی می‌شود؟ برای پیشگیری و یا کاهش اینگونه فرارهای مالیاتی کشورهای مختلف راهکارهای متفاوت و نوینی را ارائه نموده‌اند. این پژوهش به بررسی ضمانت‌های اجرایی قوانین و مقررات مالیاتی و سایر عوامل بازدارنده فرار مالیاتی می‌پردازد.

لازم به ذکر است با توجه به بررسی‌های انجام شده، کتاب، مقاله، پایان‌نامه یا رساله‌ای با موضوع بررسی فقهی و حقوقی فرار مالیاتی انجام نگرفته است و با توجه به اهمیت پدیده فرار مالیاتی و بیان دیدگاه شرع به این مسأله، پرداختن به این موضوع بسیار مهم و حائز اهمیت می‌باشد که در این پژوهش به آن پرداخته شده است.

۴- فرضیه‌های پژوهش

- ۱- تفاوت فرار مالیاتی و اجتناب مالیاتی، این است که فرار مالیاتی تخلف از قانون است و مستحق مجازات، اما اجتناب مالیاتی، از خلأهای قانونی نشأت گرفته و قابل مجازات نیست.
- ۲- ضمانت اجرای فرار مالیاتی در فقه به صورت عقوبت دنیوی و اخروی بیان شده و در حقوق به صورت مجازات‌های مالی و غیرمالی پیش‌بینی شده که با توجه به اصول و قواعد فقهی دارای مشروعیت است.
- ۳- از جمله راهکارهای فقهی و حقوقی مقابله با فرار مالیاتی، ارتقای فرهنگ مالیاتی، تقویت باورهای دینی و وضع جرایم مالی و غیرمالی بازدارنده است.

۵- حدود پژوهش

این پژوهش با عنوان بررسی فقهی و حقوقی فرار مالیاتی، به لحاظ اهمیت و تاثیر تطبیق قوانین جامعه اسلامی بر شرع مقدس اسلامی به بررسی حکم شرعی فرار از مالیات، تفاوت آن با اجتناب مالیاتی و حکم شرعی اجتناب مالیاتی و ارائه راهکارهای مقابله با فرار مالیاتی با استفاده از نظرات فقهای اسلامی، حقوقدانان و اقتصاددانان می‌پردازد.

۶- اهداف پژوهش

مهم‌ترین و اصلی‌ترین اهداف این پژوهش عبارتند از:

- بررسی پیشینه فرار مالیاتی در فقه اسلامی.
- تبیین حکم شرعی فرار مالیاتی و اجتناب مالیاتی و بیان تفاوت آن‌ها.
- بیان ضمانت اجرا و راهکارهای فقهی و حقوقی فرار مالیاتی.
- راهکارهای مقابله با پدیده فرار مالیاتی.

۷- مبانی نظری پژوهش

نظام اقتصادی اسلام برای تشکیل و اجرای نظام مالیات ستانی در قالب مالیات‌های شرعی و حکومتی دارای مبانی نظری و اصول مالیاتی است. از منظر فقه اسلامی، مالیات یک حکم قانونی، حکومتی و تابع شرایط زمان و مکان است. با استفاده از آیات و روایات مربوط به مبحث مالیات و قواعد فقهی مربوط به اقتصاد اسلامی در ارتباط با مالیات و مباحث اقتصاد اسلامی، همچنین از راه مراجعه به متون، عمده‌ترین مبانی نظری، که در عمل دارای آثار بسیاری است، به دست می‌آید. برخی از مهم‌ترین این اصول عبارتند از: شرکت فقرا و محرومان جامعه در اموال مسلمانان است، عدالت اجتماعی و اقتصادی، موافقت با تقوا، و ترکیب بهینه درآمد مالیاتی با سایر درآمدهای دولت اسلامی و لذا برخی مبانی و اصول از منابع اسلامی برداشت می‌شوند و پایه‌ای برای مشروعیت نظام مالیاتی و سیاست‌گذاری‌های آن هستند و تخلف از این مبانی با ضمانت اجرای مقرر در فقه اسلامی مواجه می‌شود.

۸- روش شناسی پژوهش

معرفی الگو یا روش کار: در این تحقیق با استفاده از روش کتابخانه‌ای به توصیف و تحلیل موضوع و مسائل مطرح شده، پرداخته شده است. ابزار گردآوری اطلاعات فیش بوده و منابع مورد استفاده برای انجام تحقیق شامل کتب فقهی و حقوقی، پایگاه‌های اینترنتی، مقالات و منشورات مطبوعاتی می‌باشد.

۹- سازماندهی پژوهش

فصل اول: تعاریف و کلیات

فصل دوم: تبیین حکم شرعی فرار از مالیات حکومتی

فصل سوم: راه‌های مقابله با فرار مالیاتی

فصل اول

۱- تعاریف و کلیات